

Стефанишин Д.В. (Україна, Київ)

ПРО ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОГО РИЗИКУ БУДІВНИЦТВА ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ У ДНІСТРОВСЬКОМУ КАНЬЙОНІ

Незважаючи на те, що соціально-екологічні проблеми, які супроводжують будівництво і експлуатацію гідроелектростанцій (ГЕС) вже добре вивчені, і в світі вже їх давно враховують як фактори значного ризику, в Україні, як показує практика, їм все ще не приділяється достатня увага. Старі підходи до розвитку гідроенергетики будь якою ціною проявлялися в нашій країні як в радянському минулому, так і після набуття незалежності. Знайшли вони своє відображення і у схваленій в 2016 р. Урядом амбіційній Програмі розвитку гідроенергетики України до 2026 р., в якій, зокрема, передбачено будівництво каскаду з шести нових ГЕС на Дністрі в межах Дністровського каньйону між с. Устя (Чернівецька обл.) та с. Вістря (Тернопільська обл.).

Серед основних факторів соціально-екологічного ризику будівництва каскаду ГЕС у Дністровському каньйоні, які, фактично, його унеможливають, слід виділити наступні.

1. Наявність національних парків на території потенційного впливу ГЕС, що надзвичайно ускладнює пошук раціональних, екологічно прийнятних рішень через незворотність більшості негативних соціально-екологічних наслідків їх будівництва та експлуатації.

2. Широкий спектр потенційно небезпечних робіт, які поширюватимуться далеко за межі будівельних майданчиків. З врахуванням значної інтенсивності негативних впливів на навколишнє середовище при виконанні гідротехнічних робіт (використання важкого автотранспорту, розробка кар'єрів будівельних матеріалів, робота бетонних господарств, підготовка водосховищ з вирубкою лісу, кушів, вивозом деревини та її спаленням, перенесенням сіл і кладовищ тощо) здійснити таке будівництво в межах національних парків чи по сусідству з ними без завдання значної екологічної шкоди довік і заповідній справі практично неможливо.

3. Висока питома вартість введення одиниці встановленої потужності на ГЕС і тривалі строки їх будівництва, в тому числі і в порівнянні з альтернативними джерелами електрогенерації, що використовують відновлюваний енергоресурс (гідроакумуляція, енергія вітру і Сонця). Як показує вітчизняний досвід, будівництво ГЕС в каньйоні може затягнутися на десятки років, посилюючи негативні соціально-екологічні та соціально-економічні наслідки прийнятих рішень.

4. Піковий режим роботи ГЕС з добовим регулюванням, який з точки зору впливу на навколишнє середовище є найбільш жорстким, здатним завдати найбільшої шкоди екології Дністра, довік і місцевому населенню. Цей режим надзвичайно ускладнить використання Дністра і в інших цілях (рибне господарство, іригація, водопостачання, рекреація, водний туризм тощо). Одним з додаткових ризиків пікового режиму з добовим регулюванням може стати неспроможність в маловодні періоди заповнювати деякі водосховища каскаду після чергового їх спрацювання з одночасним забезпеченням необхідних екологічних попусків в нижніх б'єсах.

5. При заповненні водосховищ каскаду рівні води в каньйоні, які відповідатимуть рівням постійного затоплення прирічкових територій, будуть вище рівнів, що спостерігаються на Дністрі при регулярних паводках, які не приносять значних збитків. При цьому частина поселень в каньйоні при паводках зазнаватимуть додаткової шкоди через форсування рівнів води у водосховищах у додаткових протипаводкових ємностях, призначених для боротьби з паводками. Особливо неприйнятним в цій ситуації є те, що «захист» від паводків одних населених пунктів в каньйоні планується здійснювати за рахунок інших поселень, які ліквідуватимуться або підтоплюватимуться. Крім того існує загроза, що каскад ГЕС в каньйоні посприє додатковому, штучному стримуванню паводкових вод в озероподібній долині Дністра перед каньйоном, що збільшить повеневу небезпеку в регіоні, поширивши її на нові території, розташовані вгору за течією ріки.

6. Проблема з забезпеченням гідроенергетичної галузі кваліфікованими кадрами, насамперед, інженерами-гідротехніками, яка роками в країні лише погіршується. Напірні гідроспоруди ГЕС відносяться до потенційно небезпечних об'єктів, аварії на яких можуть обернутися тяжкими екологічними і соціальними катастрофами, тому збільшення кількості таких об'єктів, в соціально-економічних та екологічних умовах, що наразі складаються в країні, неминуче призведе до зростання вже існуючих техногенних загроз в країні.